

Iwona Zychowicz

dr, Politechnika Koszalińska
<https://orcid.org/0000-0003-3379-8461>

Edyta Halista-Telus

mgr, Politechnika Koszalińska
<https://orcid.org/0000-0001-9457-9268>

Poczucie bezpieczeństwa i zaufania społecznego w obliczu pandemii

Wprowadzenie

Na początku 2020 r.¹ świat usłyszał o nowej chorobie zakaźnej COVID-19, wywołanej przez koronawirusa SARS-CoV-2. Nikt jednak nie przypuszczał, że konsekwencje jej szybkiego rozprzestrzeniania się mogą być tak dotkliwe dla sprawnego funkcjonowania całych społeczeństw.

Narastająca liczba zachorowań budząc niepokój przedstawicieli organizacji monitorujących stan zdrowia ludności, doprowadziła do ogłoszenia 11 marca 2020 r. przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) stanu pandemii². Zmusiło to władze niemal wszystkich państw do podjęcia decyzji i działań na niespotykaną od dawna skalę, burząc znane i zinternalizowane przez członków poszczególnych państw wyobrażenie rzeczywistości³.

¹ *Koronawirus w Polsce – aktualna sytuacja epidemiologiczna*, PolitykaZdrowotna.pl, 1.01.2021, <https://www.politykazdrowotna.com/56875,covid-19-raport-polska-2020-r> [dostęp: 15.03.2021].

² World Health Organization, Coronavirus disease (COVID-19) pandemic, <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019> [dostęp: 15.03.2020].

³ Autorki odnoszą się do konsekwencji społeczno-ekonomicznych: organizacyjnych (izolacja społeczna), w wymiarze indywidualnym (kwarantanna) oraz międzynarodowym (zamknięte granice państw), „zamrożenia gospodarki” (o nieprzewidywalnych skutkach), zmian w edukacji i sposobie świadczenia pracy (zdalna edukacja i praca.).

Wyjątkowość doświadczanej sytuacji zmusza przedstawicieli nauk społecznych do wnikliwej analizy i refleksji nad jakością oraz konsekwencjami procesu wyznaczającego społeczną obecność i sprawne funkcjonowanie jednostki w konkretnych układach społecznych. Zmusza także do analizy uzyskanych i ujawnianych kompetencji społecznego uczestnictwa, umożliwiających funkcjonowanie w sytuacjach traumatycznych, nieprzewidywalnych, często nie do końca zrozumiałych.

W podejmowanym przedsięwzięciu badawczym autorki skupiły się na analizie konsekwencji procesu socjalizacji – budowaniu kultury zaufania pozostającej w bezpośrednim związku z poczuciem bezpieczeństwa.

Celem zamierzenia badawczego jest poznanie opinii badanych na temat poczucia bezpieczeństwa oraz ustalenie poziomu zaufania, zwłaszcza wobec działań podejmowanych przez instytucje państwa w sytuacji zagrożenia epidemiologicznego.

Zaufanie i bezpieczeństwo jako przedmiot rozważań

Zaufanie jest pojęciem wielowymiarowym i niejednoznacznym. W bogatej literaturze przedmiotu definiowane bywa jako cecha osobowości⁴, jako swego rodzaju kalkulacje (zakłady) dzięki którym monitorujemy uczciwość innych osób w sposób otwarty i ciągły, szczególnie w sytuacjach niepewności⁵. Zaufanie to także poleganie na osobach lub systemach abstrakcyjnych, wartość społeczna⁶, czy w końcu wysoko ceniony przejaw kapitału społecznego⁷.

Zaufanie (oraz nieufność) traktowane w kategoriach podstawowego składnika życia społecznego, przedstawiane jest w rozmaitych jego odmianach. Piotr Sztompka konstruując socjologiczną teorię zaufania proponuje wyróżnić zaufanie o charakterze:

- osobistym – skierowane wobec konkretnych osób, najbliższych, znajomych;

⁴ Zob. m.in.: D.H. McKnight, N.L. Chervany, *Trust and Distrust Definitions: One Bite at a Time*, [w:] *Trust in Cyber-societies. Integrating the Human and Artificial Perspectives*, eds. R. Falcone, M. Singh, Yao-Hua Tan, Springer-Verlag, Berlin–Heidelberg 2001, s. 27–54.

⁵ A. Giddens, *Nowoczesność i tożsamość. „Ja” i społeczeństwo w epoce późnej nowoczesności*, tłum. A. Szulżycka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002; P. Sztompka, *Socjologia: analiza społeczeństwa*, Znak, Kraków 2006.

⁶ D. Miłaszewicz, *Zaufanie jako wartość społeczna*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2016, nr 259, s. 80–88.

⁷ Kapitał społeczny jest rozumiany „[...] jako zestaw nieformalnych wartości i norm etycznych wspólnych dla członków określonej grupy i umożliwiających im skuteczne współdziałanie”, przestrzeganie których tworzy pole dla zaufania, które „[...] zwiększa wydajność funkcjonowania każdej grupy lub instytucji”, F. Fukuyama, *Kapitał społeczny*, [w:] *Kultura ma znaczenie: jak wartości wpływają na rozwój społeczeństw*, red. L.E. Harrison, S.P. Huntington, tłum. S. Dymczyk, Zysk i S-ka, Poznań [cop. 2003], s. 169, lub jako element, który „odnosi się do takich cech organizacji społeczeństwa jak zaufanie, normy i powiązania, które mogą zwiększyć sprawność społeczeństwa, ułatwiając skoordynowane działania”, R.D. Putnam, *Demokracja w działaniu. Tradycje obywatelskie we współczesnych Włoszech*, przy współpr. R. Leonardi, R.Y. Nanetti, tłum. [z ang.] J. Szacki, posł. A. Rychard, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak–Fundacja im. Stefana Batorego, Kraków–Warszawa 1995, s. 264.

- pozycyjnym – odnoszone do stanowisk, społecznie wyznaczonych ról czy przedstawicieli konkretnych zawodów;
- komercyjnym – identyfikowane jako przekonanie o jakości produktów, solidności (lub nie) producentów;
- technologicznym – zakładające ukształtowanie (m.in. w toku edukacji) przekonania o deklarowanej przez ekspertów (specjalistów) jakości skomplikowanych systemów, np. informatycznych, energetycznych;
- instytucjonalnym – zakładające przekonanie o prawidłowości działania instytucji i organizacji społecznych;
- systemowym – zakładające „wiarę” w to, że takie systemy jak gospodarka czy urządzenie pozostają w gestii kompetentnych przedstawicieli społeczeństwa⁸.

Zaufanie (oraz nieufność) analizowane w kategoriach wskaźnika kapitału społecznego (jego „najcenniejszej odmiany”⁹) pozwala zauważać i badać (w aspekcie zarówno statycznym, jak i dynamicznym¹⁰) korelacje między aktywnością obywatela a ukształtowanym w drodze jego doświadczeń socjalizacyjnych poziomem zaufania¹¹ wobec działań innych osób, instytucji, systemów itp.¹²

Dotychczasowe refleksje teologów, etyków i socjologów¹³ pozwalają zauważyć, że kultura zaufania, sukcesywnie kształtowana w procesie historycznie umocowanej, przemyślanej socjalizacji i wychowania¹⁴ jest wartością niezbędną do ukonstytuowania się stabilnego, przewidywalnego, nowoczesnego społeczeństwa, pozostającą podstawowym elementem budowania skomplikowanych relacji międzyludzkich¹⁵ i dobrem społecznym, umożliwiającym koordynację ludzkich działań¹⁶.

Niewątpliwie nagłe, nieoczekiwane zmiany definiowane w kategoriach traumatogennych wytrącają członków społeczeństwa z rutyny dnia codziennego, skutkując rozchwianiem ich aktywności we wszystkich sferach życia, zakłócając,

⁸ P. Sztompka, *Socjologia...*, op. cit., s. 309–313.

⁹ *Idem*, *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Znak, Kraków 2007, s. 244.

¹⁰ A. Matysiak, *Społeczny kapitał rynkowy*, „Polityka Społeczna” 2011, nr 5–6, s. 6.

¹¹ W literaturze podnoszącej zagadnienie korelacji zaufania (lub jego braku) z kapitałem społecznym znajdujemy trzy wymiary (poziomy) tego zaufania: prywatne (inkluzywne; zob. S. Szreter, M. Woolcoc, *Heath by Association? Social Capital, Social Theory, and the Political Economy of Public Health*, „International Journal of Epidemiology” 2004, vol. 33, no. 4, s. 650–667, DOI: 10.1093/ije/dyh013); pomostowe (uogólnione, instytucjonalne) oraz łączące (relacje z ludźmi zajmującymi pozycję na różnych poziomach władzy, a także relacje pomiędzy grupami różniącymi się w przestrzeni społecznej; P. Bullen, J. Onyx, *Measuring Social Capital in Five Communities. A practitioner's guide*, 2nd ed., Management Alternatives Pty Ltd, Coogee 2005, s. 10.

¹² R.D., Putnam, *Bowling alone. The collapse and revival of American community*, Simon & Schuster, New York 2000; P. Sztompka, *Zaufanie...*, op. cit., s. 71.

¹³ Sztompka podejmując próbę stworzenia socjologicznej teorii zaufania dokonuje przeglądu osób bez których teoria ta nie powstałaby, wymieniając: Johna Locke’a, Thomasa Hobbesa, Adama Smitha, Ferdinanda Tönnies, Emila Durkheima, Talcotta Parsonsa, Davida Riesmana, Niklasa Luhmanna, Benjamina Barbera, Szemu’ela Eisenstadta, Jamesa Colemana czy Anthony’ego Giddensa. Patrz: P. Sztompka, *Socjologia...*, op. cit., s. 308–309.

¹⁴ Porównaj m.in. E.M. Uslaner, *The moral foundations of trust*, Cambridge University Press, Cambridge 2002; P. Sztompka, *Zaufanie...*, op. cit.

¹⁵ G. Krzyminiewska, *Znaczenie zaufania w budowaniu kapitału społecznego. Ekonomiczny i społeczny wymiar zjawiska*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2003, z. 2, s. 222–223.

¹⁶ A. Matysiak, op. cit., s. 6–7.

a nawet (w sytuacjach skrajnych) zrywając relacje międzyludzkie oraz skutkując spadkiem poziomu poczucia bezpieczeństwa ontologicznego.

W literaturze naukowej pojęcie bezpieczeństwa analizowane bywa w kategoriach zjawiska wieloaspektowego (społecznego, politycznego, kulturowego, ekologicznego), dzięki któremu możemy opisywać życie ludzkie w kontekstach zarówno jednostkowym, jak i wspólnotowym. Bezpieczeństwo często kojarzone jest z poczuciem stabilności i trwałości korzystnego stanu, z odczuciem braku zagrożenia wewnętrznego lub zewnętrznego, a ponadto z doznawaniem pewności i spokoju¹⁷.

Bezpieczeństwo definiuje się zatem jako stan braku zagrożenia¹⁸ (osiągnięte poczucie bezpieczeństwa danego podmiotu), który daje poczucie pewności i gwarancję jego zachowania oraz szanse na doskonalenie. Stan taki postrzegany jest jako jedna z podstawowych potrzeb człowieka. Odznacza się brakiem ryzyka utraty czegoś szczególnie cennego dla człowieka – życia, zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych i dóbr niematerialnych¹⁹. Bezpieczeństwo jest też postrzegane jako proces – zapewnianie poczucia bezpieczeństwa podmiotu²⁰.

Pojęciu bezpieczeństwa przypisuje się wiele wymiarów. Oprócz wymiaru ekonomicznego, technicznego, organizacyjnego znajdujemy także jego wymiar aksjologiczny, pozwalający na pokazanie bezpieczeństwa jako wartości (w jej wymiarze pozytywnym i negatywnym)²¹ odnoszonej do konkretnego człowieka (bezpieczeństwo podmiotowe), wspólnoty (bezpieczeństwo wspólnotowe) czy do rozmaitych rzeczy (bezpieczeństwo przedmiotowe). Zawsze jednak zakładając prymat bezpieczeństwa podmiotowego i wspólnotowego nad przedmiotowym.

Bezpieczeństwo nie należy jednak do wartości autotelicznych. Nie oznacza to, że jego wartość może być marginalizowana, gdyż poza wszystkim umożliwia ono realizację rozmaitych działań, utwierdzając człowieka w przekonaniu zasadności swego postępowania.

¹⁷ Cz. Maj, *Bezpieczeństwo* [hasło], [w:] *Encyklopedia politologii*, t. 1: *Teoria polityki*, red. W. Sokół, M. Żmigordzki, Zakamycze, Kraków 1999, s. 42–43; M. Fałdowski, *Współczesny wymiar bezpieczeństwa*, „Zeszyty Naukowe SGSP” 2018, nr 66(2), s. 111–112.

¹⁸ L. Korzeniowski, *Zarządzanie bezpieczeństwem. Rynek, ryzyko, zagrożenie, ochrona*, [w:] *Zarządzanie bezpieczeństwem: międzynarodowa konferencja naukowa, Kraków 11–13 maja 2000*, red. P. Tyrała, Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu, Kraków 2000, s. 431–460.

¹⁹ *Międzynarodowe czynniki bezpieczeństwa Polski*, red. A.D. Rotfeld, Warszawa 1986, s. 14–15, za: P. Soroka, *Strategia bezpieczeństwa zewnętrznego Polski. Proces formułowania*, „Adam”, Warszawa 2006, s. 20.

²⁰ D. Frei, *Sicherheit: Grundfragen der Weltpolitik*, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart 1977, s. 17; S. Koziej, *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, nr 18(2), s. 19.

²¹ Rozważania na temat bezpieczeństwa w wymiarze aksjologicznym znajdujemy w refleksji etycznej, antropologiczno-filozoficznej, aksjologicznej, ale także we współczesnych rozważaniach nad kulturą i cywilizacją ryzyka. Naukowcy zdają się dostrzegać korelacje pomiędzy kształtowaniem się poczucia bezpieczeństwa a nowymi wyzwaniami cywilizacyjnymi nieprzewidywalnego świata. Porównaj: A. Węgrzecki, *Ontologiczne i aksjologiczne aspekty bezpieczeństwa*, [w:] *Bezpieczeństwo jako wartość*, oprac. I. Pabisz-Zarębska, J. Szewczyk, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron”, s. 18–19; K. Świercz, *Bezpieczeństwo państwa w czasach współczesnych w ujęciu podmiotowo-aksjologicznych wyzwań*, „Przegląd Nauk o Obronność” 2016, nr 1–2, s. 66–80, DOI: 10.5604/01.3001.0012.9695.

Proponuje się, aby bezpieczeństwo umieścić „[...] w rzędzie wysokich i znaczących wartości: obok tzw. wartości kardynalnych – dobra, prawdy, piękna, sprawiedliwości i w najbliższym sąsiedztwie takich dalszych fundamentalnych wartości, jak życie, zdrowie, wolność, godność, prywatność, człowieczeństwo, tolerancja, solidarność, humanitaryzm itp.”²².

Osoby analizujące badawczo pojęcie bezpieczeństwa wskazują na zróżnicowanie bezpieczeństwa ze względu na jego podmiot i interesy. I tak wyróżnia się: bezpieczeństwo personalne (gdy podmiotem jest pojedyncza osoba), bezpieczeństwo grupowe (rodowe, plemienne), narodowe (państwowe) oraz międzynarodowe (regionalne, globalne)²³.

Poczucie bezpieczeństwa rozpatrywane w kategorii jednej z najważniejszych potrzeb człowieka²⁴, deprivacji²⁵, która skutkować może brakiem możliwości zbudowania komplementarnej tożsamości, koreluje z pojęciem zaufania rozumianego jako element osobowości społecznej stanowiący kategorię opisu rzeczywistości społecznej i dociekań badawczych.

Przedmiot i metoda badania

Przedstawiony artykuł jest relacją ze wstępnego etapu badań dotyczących diagnozy poczucia bezpieczeństwa i zaufania społecznego w sytuacji traumy społecznej spowodowanej pandemią koronawirusa SARS-CoV-2.

Badania przeprowadzono w dniach 15–18 maja 2020 r. metodą sondażu diagnostycznego, przy użyciu ankiety wysłanej drogą mailową do 200 dorosłych osób, w dwóch grupach wiekowych (do 30 lat i powyżej 30 lat). Respondentom zadano 11 pytań – 1 pytanie otwarte i 10 pytań zamkniętych. W 6 pytaniach zamkniętych była możliwość uzasadnienia swojego wyboru.

Dobór próby badawczej był celowy. Założono, że badaniem objęci zostaną studenci ostatnich lat studiów magisterskich (także studiów niestacjonarnych) na Politechnice Koszalińskiej oraz osoby w wieku 30+ z wykształceniem wyższym. Uznano bowiem, że osoby z wykształceniem wyższym wyposażone zostały, w toku dotychczasowej socjalizacji, w wiedzę i kompetencje pozwalające obiektywnie ocenić pozytywnie informacje na temat interesujących autorki zagadnień.

Po weryfikacji (odrzuconiu ankiet niewypełnionych w całości lub niespełniających kryterium wykształcenia) otrzymanych zwrotnie formularzy, do analizy

²² J. Szmyd, *Poczucie bezpieczeństwa jako wartość społeczna, etyczna i egzystencjalna. Rozważania podstawowe*, „Państwo i Społeczeństwo” 2014, nr 2, s. 12.

²³ S. Koziej, *op. cit.*, s. 20.

²⁴ A. Maslow, *Motywacja i osobowość*, tłum. P. Sawicka, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1990, s. 81–92.

²⁵ W psychologii deprivacja oznacza odczuwanie niezaspokojenia. Występuje ona gdy w otoczeniu brak jest podstawowych elementów wpływających na normalne funkcjonowanie organizmu oraz poziom dobrego samopoczucia. Mówimy o deprivacji bezwzględnej – niedoborze środków niezbędnych do życia (pożywienie, odpoczynek itd.), oraz o deprivacji względnej, która powstaje w efekcie porównania własnego stanu posiadania do innych. Zob. J. Reykowski, *Teoria motywacji a zarządzanie*, PWE, Warszawa 1975, s. 206–207.

zakwalifikowano 120 z nich. Proporcje ułożyły się następująco: 30 kobiet i 30 mężczyzn w wieku poniżej 30 r.ż. oraz 30 kobiet i 30 mężczyzn w wieku równym 30 lat i więcej.

Cele badania

W relacjonowanych badaniach poszukuje się odpowiedzi na pytania o wiarygodne źródła wiedzy na temat zagrożenia, o respektowanie (bądź nie) dotkliwych społecznie obostrzeń mających wskazywać na zaufanie/nieufność wobec organów państwa informujących/wydających/kontrolujących zalecenia, a także o zaufanie w sferze prywatnej budującej poczucie bezpieczeństwa osobistego.

Założono, że badani potrafią znaleźć wiarygodne źródła informacji o nowym dla nich zagrożeniu oraz że będą oni reprezentować wysoki poziom zaufania w stosunku do działań podejmowanych przez instytucje systemowo powołane do rozwiązywania tego typu problemów.

Zagadnienia zaufania oraz poziomu bezpieczeństwa ujęte w pytaniach badawczych dotyczyły szczegółowych aspektów przedmiotu badania. Sformułowano następujące pytania:

1. W jaki sposób płeć różnicuje poziom zaufania wobec źródeł informacji oraz wobec przedstawicieli różnych zawodów zaufania publicznego?
2. W jaki sposób wiek różnicuje poziom zaufania wobec źródeł informacji oraz wobec przedstawicieli różnych zawodów zaufania publicznego?
3. W jaki sposób płeć różnicuje odczuwanie poczucia bezpieczeństwa w obliczu pandemii koronawirusa?
4. W jaki sposób wiek różnicuje odczuwanie poczucia bezpieczeństwa w obliczu pandemii koronawirusa?

Analiza wyników

Analiza dotychczasowych badań na temat poziomu zaufania i poczucia bezpieczeństwa pokazuje Polaków jako osoby charakteryzujące się raczej niskim poziomem zaufania w sferze publicznej (do innych ludzi oraz do instytucji politycznych) oraz wysokim poziomem zaufania w sferze prywatnej (większy, a nawet nieograniczony poziom zaufania wobec najbliższych i nieco mniejszy wobec pozostałych bliskich)²⁶,

²⁶ Prowadzone regularnie od 2002 r. badania wskazują, że 1/5 badanych wychodzi z założenia, że większości ludzi można ufać; znacząca większość badanych zachowuje ostrożność i jest podejrzliwa w stosunkach z innymi. Wydaje się, że w ostatnich latach niewiele zmieniło się pod tym względem. Porównaj: *Jacy jesteśmy? Zaufanie Polaków do ludzi i instytucji publicznych oraz gotowość do współpracy*, oprac. B. Wciórka, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2002; *Społeczeństwo obywatelskie 1998–2004*, oprac. B. Wciórka, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2004; *Zaufanie w sferze prywatnej i publicznej a społeczeństwo obywatelskie*, oprac. B. Wciórka, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2006; *Zaufanie społeczne w latach 2002–2008*, oprac. B. Wciórka, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2008; *Czy można ufać ludziom?*, oprac. J. Szczepańska, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2007; *Opi-*

deklarujących wysoki poziom bezpieczeństwa w sytuacjach publicznych (zagrożenie przestępczością), choć nadal zaniepokojonych o bezpieczeństwo najbliższych członków rodziny²⁷. Występowanie zaobserwowanych wcześniej prawidłowości potwierdzają również prezentowane wyniki badań.

Wiarygodność pozyskiwanych informacji, szczególnie w sytuacjach niestandardowych, wydaje się być kluczową przesłanką do dokonania oceny sytuacji. Dlatego respondentów poproszono o to, aby wskazali źródła informacji (tabela 1) o zagrożeniach związanych z rozprzestrzenianiem się koronawirusa (wyniki nie sumują się, gdyż pozwolono badanym określić jak często korzystali z wymienionych źródeł).

Tabela 1. Źródła informacji na temat COVID-19 z których korzystają respondenci (wg płci)

Źródło informacji	Częstotliwości korzystania			
	Korzystam wyłącznie/korzystam często		Korzystam sporadycznie/ nie korzystam w ogóle	
	K	M	K	M
Internet	52	47	8	13
TV	36	36	24	24
Najbliżsi	23	20	37	40
Radio	15	15	45	45
Prasa	6	10	54	50

Źródło: badanie własne.

Tabela 2. Źródła informacji na temat COVID-19 z których korzystają respondenci (wg wieku)

Źródło informacji	Częstotliwość korzystania			
	Korzystam wyłącznie/korzystam często		Korzystam sporadycznie/ nie korzystam w ogóle	
	wiek<30	wiek≥30	wiek<30	wiek≥30
Internet	53	46	7	14
TV	30	42	30	18
Najbliżsi	28	15	32	45
Radio	18	12	42	48
Prasa	4	12	56	48

Źródło: badanie własne.

nie o poczuciu bezpieczeństwa i zagrożeniu przestępczością, oprac. K. Kowalczyk, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa 2010; *Zaufanie społeczne*, oprac. R. Boguszewski, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa 2010; *Zaufanie społeczne*, oprac. M. Omyła-Rudzka, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa 2016. Zob. także badania M. Mularskiej-Kucharek, *Zaufanie jako fundament życia społecznego na przykładzie badań w województwie łódzkim*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2011, nr 2(44), s. 76–61.

²⁷ Porównaj wielokrotnie prowadzone przez CBOS badania z 2002, 2007, 2008, i 2010 r., a w szczególności *Opinie Polaków o bezpieczeństwie w kraju i okolicy*, oprac. M. Bożewicz, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa 2019.

Uzyskane wyniki wykazały, że brak jest istotnych różnic pomiędzy odpowiedziami analizowanymi wg płci (tabela 1). W tym przypadku respondenci, w zdecydowanej większości, wskazują przede wszystkim Internet (wp.pl, tvn24.pl, Onet.pl, hse.gov.uk, cdc.gov, arcgis.com), ale także telewizję jako podstawowe źródło informacji na temat choroby i jej konsekwencji (społeczno-ekonomiczno-prawnych). Rzadko wybieranym źródłem wiadomości dla naszych respondentów jest radio i prasa.

Natomiast podczas analizy odpowiedzi na to samo pytanie w grupie osób powyżej i poniżej 30 r.ż., pojawiły się statystycznie istotne różnice (tabela 2).

Należy zaznaczyć, że przyjęty w badaniu poziom istotności wynosi 0,05.

Głównym źródłem informacji deklarowanym przez badanych był Internet. Osoby poniżej 30 r.ż., w odróżnieniu od drugiej grupy, wskazywały, że czerpią informację głównie od najbliższych. Natomiast osoby powyżej 30 r.ż., poszukiwały wiadomości w telewizji (TVN, TVN 24, POLSAT, TVP 1, TVP 2).

Tabela 3. Najczęściej wyszukiwane wiadomości na temat koronawirusa

Tematyka wiadomości	TAK		NIE		TAK		NIE	
	M+K	M+K	M+K	M+K	M	K	M	K
	wiek<30	wiek≥30	wiek<30	wiek≥30				
Dotyczące zachorowalności	24	17	36	43	24	17	36	43
Dotyczące zmian w obostrzeniach, przepisach	26	23	34	37	20	29	40	31
Dotyczące szkolnictwa	8	10	52	50	11	7	49	53
Dotyczące informacji związanych z profilaktyką	0	7	60	53	3	4	57	56
Innych	2	3	58	57	2	3	58	57

Źródło: badanie własne.

W dalszej kolejności respondenci mieli zaznaczyć jakich informacji na temat nowej dla nich sytuacji poszukują (tabela 3). Podobnie jak w poprzednim pytaniu, nie zaobserwowano istotnych różnic w grupie kobiet i mężczyzn, natomiast w grupie osób poniżej i powyżej 30 r.ż. są one istotne. Osoby powyżej 30 r.ż., poszukiwały informacji dotyczących profilaktyki zdrowotnej. Natomiast osoby poniżej 30 r.ż. w ogóle nie poszukiwały takich informacji.

W pytaniu dotyczącym odczuwanego poczucia bezpieczeństwa brak jest istotnych różnic pomiędzy rozkładami odpowiedzi badanych osób należących do poszczególnych podgrup (kobiet/mężczyzn powyżej i poniżej 30 r.ż.). Większość badanych kobiet nie czuje się bezpiecznie w zaistniałej sytuacji, argumentując swoje obawy m.in. tym, że pracują w dużych skupiskach ludzi. Wiele obaw dotyczy własnego stanu zdrowia oraz bliskich. Oto przykładowe odpowiedzi: „nie wiem, jak mój organizm zareaguje na wirusa”, „boję się zachorować”, „zbyt dużo sprzecznych informacji na temat wirusa”, „obawa o zarażenie się wirusem moich bliskich”, „nie chcę, by zachorował ktoś mi bliski”, „czuję obawy, bo każdy może zachorować na tę chorobę”, „mam starsze osoby w rodzinie, boję się, że mogłoby im się coś stać”, „boję się nawet wyjść do sklepu”, „brak leku, dezinformacja, ciągłe zmiany decyzji rządowych, możliwość manipulacji faktami, skrajne zachowania społeczne

od przesadnej ochrony do całkowitej ignorancji”, „nie wierzę w prawdziwość informacji”.

Założono, że wskaźnikiem zaufania do podejmowanych przez władze działań, mających na celu zwiększenie poczucia bezpieczeństwa obywateli, będzie respektowanie/bądź nie „dolegliwości i obostrzeń społecznych” (konieczność izolacji społecznej, brak możliwości spotykania się np. w czasie świąt, zachowanie dystansu społecznego, noszenie w sytuacjach publicznych maseczek zakrywających twarz, edukacja zdalna, niemożność opuszczania kraju itp.).

Badanych zapytano więc o respektowanie przez nich powyższych „uciążliwości” i m.in. o zasadność noszenia maseczek, zachowywania dystansu społecznego.

Uzyskane odpowiedzi respondentów wskazują na niemal jednomyślność co do zasadności zastosowania się do narzuconych ograniczeń (tabela 4). Zarówno kobiety, jak i mężczyźni w obu grupach wiekowych dostosowują się do obostrzeń oraz uważają za zasadne noszenie maseczek w miejscach publicznych oraz dystans społeczny (tabele 5 i 6). Dodatkowo zadane zostało pytanie dotyczące tego, czy nasi respondenci reagują na nierespektowanie przez innych zalecanych przez Rząd zachowań (np. noszenia maseczek, rękawiczek, zachowania dystansu społecznego). W sytuacji niesubordynacji poszczególnych członków społeczności mężczyźni obu grup wiekowych deklarują brak reakcji, Podobnie jak kobiety poniżej 30 r.ż. Respondentki powyżej 30 r.ż. uznały, że: „każdy jest odpowiedzialny za siebie”, „każdy postępuje tak, jak chce”, „jest to wybór tych osób”, „każdy powinien sam decydować o swoim życiu”, „ponieważ jest wolność dla każdego obywatela”, „nie jest to w moim zakresie, by pouczać innych jak powinni postępować”, „nie mogę nakazywać innym jak mają się zachowywać”.

Czy zatem można zaryzykować tezę o prawidłowym przebiegu procesu socjalizacji obywatelskiej we wszystkich grupach wiekowych?

Czy rzeczywiście poddawanie się rygorom i niedogodnościom jest efektem wypracowanego w drodze socjalizacji zaufania do organów zarządzających społeczeństwem uznawanych za kompetentne i reprezentujące wartości większości obywateli?

Tabela 4. Przestrzeganie narzuconych obostrzeń przez respondentów

Czy wprowadzone przez Rząd obostrzenia (zasady) są przez Pana/Panią respektowane?				
	M+K<30	M+K>=30	MĘŻCZYŹNI	KOBIETY
TAK	53	54	51	56
NIE	7	6	9	4

Źródło: badanie własne.

Tabela 5. Przestrzeganie zasad noszenia maseczki w miejscach publicznych przez respondentów

Czy nosi Pan/Pani maseczkę w miejscach publicznych?				
	M+K<30	M+K≥30	MĘŻCZYŹNI	KOBIETY
TAK	48	48	51	45
NIE W KAŻDEJ SYTUACJI	8	11	8	11
NIE	4	1	1	4

Źródło: badanie własne.

Tabela 6. Zasadność dystansu społecznego w miejscach publicznych

Czy zalecany przez Rząd dystans społeczny ma swoje uzasadnienie?				
	M+K<30	M+K≥30	MĘŻCZYŹNI	KOBIETY
TAK	50	46	49	47
NIE	10	14	11	13

Źródło: badanie własne.

Uznano, że ciekawym poznawczo będzie ustalenie, jakim zaufaniem w sytuacji traumatycznej cieszyć będą się przedstawiciele wyróżnionych, znaczących społecznie zawodów (tabele 7 i 8).

Tabela 7. Zaufanie wobec osób reprezentujących wybrane zawody – w grupie kobiet i mężczyzn

Zawód	Zaufanie		Brak zaufania	
	M	K	M	K
Lekarz	38	41	19	12
Policjant	15	11	37	31
Dziennikarz	10	4	46	40
Prezydent	9	2	41	45
Ksiądz	8	5	37	29
Przedstawiciel rządu	5	3	51	50
Poseł, senator	4	0	51	48

Źródło: badanie własne.

Tabela 8. Zaufanie wobec osób reprezentujących wymienione zawody – w grupach wiekowych

Zawód	Zaufanie		Brak zaufania	
	wiek<30	wiek≥30	wiek<30	wiek≥30
Lekarz	45	34	12	19
Policjant	17	9	28	40
Dziennikarz	5	9	45	41
Prezydent	4	7	43	43
Ksiądz	4	9	31	35
Przedstawiciel rządu	1	7	54	47
Poseł, senator	1	3	50	49

Źródło: badanie własne.

Uzyskane dane pozwalają zauważyć, że we wszystkich analizowanych grupach największym zaufaniem cieszą się lekarze (co uznać należy za uzasadnione, szczególnie w sytuacji walki z nieznaną chorobą). Pewnym zaufaniem badani darzą przedstawicieli organów kontroli społecznej (policjantów), a najmniejsze zaufanie mają do przedstawicieli rządu, władz ustawodawczych, dziennikarzy oraz księży. Być może jest to wynik zsocjalizowanego braku zaufania w ogóle.

Tabela 9. Wpływ „narodowej kwarantanny” na poziom zaufania wobec poszczególnych osób – w grupie kobiet i mężczyzn

Grupa	Zdecydowanie zmieniła		Raczej nie zmieniła		Zdecydowanie zmieniła		Nie zastanawiałem/-am się nad tym	
	M	K	M	K	M	K	M	K
Najbliższych	2	2	15	8	41	50	2	0
Przedstawiciele służb medycznych	6	4	21	27	27	27	6	2
Przedstawiciele władz	29	36	14	11	11	5	6	8
Przedstawiciele służb mundurowych	18	15	25	28	13	9	4	8
Nauczycieli	3	2	22	18	28	34	7	6
Dziennikarzy	12	16	33	25	7	5	8	14
Przedstawiciele kościołów	15	11	18	13	12	15	15	21
Znajomych	3	1	26	19	28	38	3	2

Źródło: badanie własne.

Tabela 10. Wpływ „narodowej kwarantanny” na poziom zaufania wobec poszczególnych osób – w grupach wiekowych

Grupa	Zdecydowanie zmieniła		Raczej nie zmieniła		Zdecydowanie zmieniła		Nie zastanawiałem/am się nad tym	
	wiek <30	wiek ≥30	wiek <30	wiek ≥30	wiek <30	wiek ≥30	wiek <30	wiek ≥30
Najbliższych	3	1	11	12	45	46	1	1
Przedstawiciele służb medycznych	7	3	24	24	24	30	5	3
Przedstawiciele władz	36	29	7	18	8	8	9	5
Przedstawiciele służb mundurowych	13	20	30	23	9	13	8	4
Nauczycieli	1	4	17	23	34	28	8	5
Dziennikarzy	21	7	22	36	5	7	12	10
Przedstawiciele kościołów	10	16	15	16	10	17	25	11
Znajomych	3	1	17	28	37	29	3	2

Źródło: badanie własne.

Powyższe tabele wskazują, że w obu grupach wiekowych oraz w grupie kobiet i mężczyzn „narodowa kwarantanna” negatywnie wpłynęła na poziom zaufania wobec przedstawicieli władz i służb mundurowych oraz przedstawicieli kościołów (tabele 9 i 10). Nie odnotowano tego zjawiska wobec najbliższych, przedstawicieli służb medycznych, nauczycieli czy znajomych.

Natomiast istotne różnice można zaobserwować w grupach wiekowych wobec dziennikarzy. Poziom zaufania u osób powyżej 30 r.ż. wobec nich praktycznie nie uległ zmianie, w przeciwieństwie do drugiej grupy.

Czy zatem respondenci zaufają ekspertom propagującym wprowadzenie w przyszłości obowiązkowych szczepień na COVID-19, jako jedyną formę zabezpieczenia przed ponownym wybuchem pandemii (tabela 11)?

Tabela 11. Zasadność wprowadzenia w przyszłości obowiązkowych szczepień na COVID-19 –wg wieku i płci

	Ocena zasadności wprowadzenia obowiązkowych szczepień w przyszłości – według wieku				Ocena zasadności wprowadzenia obowiązkowych szczepień w przyszłości – według płci			
	M+K wiek<30	M+K wiek≥30	M+K wiek<30	M+K wiek≥30	M	K	M	K
Zasadne	20	23	40	37	27	16	33	44
Niezasadne	18	18	42	42	14	22	46	38
Nie mam zdania	22	19	38	41	19	22	41	38

Źródło: badanie własne.

Przedstawione w tabeli 11 dane pozwalają dostrzec pewne zróżnicowanie opinii na temat zasadności szczepień na chorobę, która „zatrzymała” na moment świat jaki znamy.

Różnice w grupie kobiet i mężczyzn są statystycznie istotne. Niektórzy badani mężczyźni uważają, że szczepienia w przyszłości są konieczne, uzasadniając swoją opinię w następujący sposób: „każdy powinien być zaszczepiony, by uzyskać odporność”, „żeby czuć się bezpiecznie”, „szczepienie mogłoby nam pomóc”, „doszłoby do wyeliminowania tej groźnej choroby z naszego życia”, „dzięki niej moglibyśmy uniknąć wielu powikłań po tej chorobie”, „jest to najskuteczniejsza metoda w zwalczaniu takich zagrożeń”. Osoby z młodszej grupy wiekowej (zarówno mężczyźni, jak i kobiety) nie mają jeszcze wyrobionego zdania na ten temat. Wyraźnie widać, że kobiety są przeciwne szczepieniom na koronawirusa, ponieważ „nic nie może być nam z góry narzucane”, „powinna być to decyzja każdego człowieka indywidualna”, „rząd nie ma prawa finansować tych szczepionek”, „ten kto chce, może zaszczepić się za własne pieniądze”, „może mieć to związek z wszczepianiem ludziom chipów, dzięki którym będziemy poddani większej kontroli”, „żyjąc z wirusem, uodpornimy się na niego”, „szczepienie nie powinno być obowiązkowe”, „może ona być tak samo mało skuteczna, jak ta na zwykłą grypę”, „w tej chwili robione są one za szybko, nie są dostatecznie przebadane”, „nie można zmuszać ludzi do zrobienia czegoś z czym się nie zgadzają”, „nie należę do przeciwników szczepień, ale w tym przypadku nie zaszczepię ani siebie ani dzieci”, „wirus ulega ciągłym modyfikacją, więc nie wierzę w jej skuteczność”.

Podsumowanie

Każdorazowo w sytuacji zmiany społecznej czy też traumy społecznej²⁸, dezorganizującej uporządkowany w toku socjalizacji porządek społeczny (w jego wy-

²⁸ P. Sztompka, *Socjologia...*, op. cit., s. 456–457.

miarze indywidualnym i wspólnotowym), warto przyglądać się badawczo zmianom zachodzącym w procesie kształtowania się interakcji międzyludzkich, jako podstawowego „budulca” kultury zaufania²⁹, a tym samym budowaniu poczucia bezpieczeństwa we wszystkich jego wymiarach (osobistym, publicznym, wspólnotowym czy nawet przedmiotowym).

Zebrany materiał badawczy, a w zasadzie jego część, posłużyła do pokazania pewnego wycinka rzeczywistości życia Polaków na początku pandemii COVID-19.

Założono, że badani, dzięki posiadanemu wykształceniu, potrafią znaleźć wiarygodne źródła informacji o nowym dla nich zagrożeniu oraz że będą oni reprezentować wysoki poziom zaufania w stosunku do działań podejmowanych przez instytucje systemowo powołane do rozwiązywania tego typu problemów. Jednak przedstawione w artykule wyniki badań wskazują na to, że jesteśmy raczej społeczeństwem, które reprezentuje (od lat zdefiniowany) niski poziom zaufania okazywanego innym ludziom. Nie ufamy innym nawet w sytuacji obiektywnego zagrożenia, ponieważ ocenę tego czy jest to zagrożenie obiektywne czy nie, często pozostawiamy własnemu osądowi (sprawa szczepień). Wprawdzie słuchamy co przedstawiciele władz deklarują czy proponują, często podporządkowujemy się wprowadzanym przez nich (nawet uciążliwym) obostrzeniom (89% badanych nie ma zastrzeżeń co do zasadności zastosowania się do narzuconych ograniczeń), ale jak wynika z pozyskanego materiału, nie obdarzamy ich zaufaniem.

Wiek badanych okazał się zmienną różnicującą (jak można było się spodziewać) w przypadku sposobów/źródeł pozyskiwania informacji dotyczących ewentualnego zagrożenia.

Płeć natomiast różnicuje zarówno poziom zaufania, jak i poczucie bezpieczeństwa (mężczyźni uznają pozyskiwane informacje za rzetelne i wiarygodne, podczas gdy kobiety nie mają zdania na ten temat, albo nie do końca wierzą w przekaz). Badani mężczyźni poszukują przede wszystkim danych dotyczących zachorowalności, a w mniejszym stopniu zmian w obowiązującym porządku prawnym czy w organizacji systemu oświaty. Uzyskane informacje umacniają ich przekonanie o kontrolowaniu zagrożenia (m.in. akceptacja wprowadzonych obostrzeń, konieczność ewentualnych obowiązkowych szczepień). Badane kobiety poszukując informacji skupiły się na zmianach organizacyjnych wywołanych pandemią, danych dotyczących zachorowalności oraz, w przeciwieństwie do mężczyzn, działań profilaktycznych proponowanych przez władze, deklarując brak poczucia bezpieczeństwa w zaistniałej sytuacji.

Respondenci dość jednoznacznie określili zaufanie lub jego brak wobec osób reprezentujących wybrane zawody. Wprowadzenie „narodowej kwarantanny” wywołało zmiany w odczuwaniu poziomu zaufania wobec poszczególnych osób (przedstawicieli zawodów oraz znajomych i najbliższych). Zaistniała sytuacja wpłynęła znacząco na poziom zaufania wobec przedstawicieli władz oraz przedstawicieli służb mundurowych.

Jest zatem wiele do zrobienia w obszarze budowania kultury zaufania, która z założenia opiera się na zaufaniu do instytucji życia publicznego (ich przedstawicieli). Zdecydowanie ufamy najbliższym (lub znajomym), na ich zdaniu opieramy nierzadko

---

²⁹ *Ibidem*, s. 310.

swoją wiedzę o otaczającej nas rzeczywistości. Nie jest to jednak wystarczające, by czuć się bezpiecznie. Brak poczucia stabilności, zasadności działań podejmowanych przez przedstawicieli organizacji niecieszących się zaufaniem skutkować musi niepewnością jutra.

Wydaje się jednak, że korzyści płynące z budowania kultury zaufania – m.in. wzrost poczucia bezpieczeństwa spowodowany przewidywalnością zachowań pozostałych członków wspólnoty – może stać się przyczynkiem do dalszych analiz badawczych i propagowania tej idei nawet w społeczeństwach tak nieufnych jak nasze.

Bibliografia

- Bok S., *Lying: Moral Choice in Public and Private Life*, Pantheon Books, New York 1978.
- Bullen P., Onyx J., *Measuring Social Capital in Five Communities. A practitioner's guide*, 2nd ed., Management Alternatives Pty Ltd, Coogee 2005.
- Czy można ufać ludziom?, oprac. J. Szczepańska, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2007.
- Fałdowski M., *Współczesny wymiar bezpieczeństwa*, „Zeszyty Naukowe SGSP” 2018, nr 66 (2).
- Frei D., *Sicherheit: Grundfragen der Weltpolitik*, Verlag W. Kohlhammer Stuttgart 1977.
- Fukuyama F., *Kapitał społeczny*, [w:] *Kultura ma znaczenie: jak wartości wpływają na rozwój społeczeństw*, red. L.E. Harrison, S.P. Huntington, tłum. S. Dymczyk, Zysk i S-ka, Poznań [cop. 2003].
- Giddens A., *Nowoczesność i tożsamość. „Ja” i społeczeństwo w epoce późnej nowoczesności*, tłum. A. Szulżycka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Jacy jesteśmy? Zaufanie Polaków do ludzi i instytucji publicznych oraz gotowość do współpracy, oprac. B. Wciórka, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2002.
- Koronawirus w Polsce – aktualna sytuacja epidemiologiczna, PolitykaZdrowotna.pl, 1.01.2021, <https://www.politykazdrowotna.com/56875,covid-19-raport-polska-2020-r> [dostęp: 15.03.2021].
- Korzeniowski L., *Zarządzanie bezpieczeństwem. Rynek, ryzyko, zagrożenie, ochrona*, [w:] *Zarządzanie bezpieczeństwem: międzynarodowa konferencja naukowa*, Kraków 11–13 maja 2000, red. P. Tyrała, Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu, Kraków 2000.
- Koziej S., *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, nr 18 (2).
- Krzyminiewska G., *Znaczenie zaufania w budowaniu kapitału społecznego. Ekonomiczny i społeczny wymiar zjawiska*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2003, z. 2.
- Maj C., *Bezpieczeństwo* [hasło], [w:] *Encyklopedia politologii*, t. 1: *Teoria polityki*, red. W. Sokół, M. Żmigorzki, Zakamycze, Kraków 1999.
- Maslow A., *Motywacja i osobowość*, tłum. P. Sawicka, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1990.
- Matysiak A., *Społeczny kapitał rynkowy*, „Polityka Społeczna” 2011, nr 5–6.
- McKnight D.H., Chervany N.L., *Trust and Distrust Definitions: One Bite at a Time*, [w:] *Trust in Cyber-societies. Integrating the Human and Artificial Perspectives*, eds. R. Falcone, M. Singh, Yao-Hua Tan, Springer-Verlag, Berlin–Heidelberg 2001.

- Miłaszewicz D., *Zaufanie jako wartość społeczna*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2016, nr 259.
- Mularska-Kucharek M., *Zaufanie jako fundament życia społecznego na przykładzie badań w województwie łódzkim*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2011, nr 2(44).
- Opinie o poczuciu bezpieczeństwa i zagrożeniu przestępczością*, oprac. K. Kowalczyk, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2010.
- Opinie Polaków o bezpieczeństwie w kraju i okolicy*, oprac. M. Bożewicz, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2019.
- Putnam R.D., *Bowling alone. The collapse and revival of American community*, Simon & Schuster, New York 2000.
- Putnam R.D., *Demokracja w działaniu. Tradycje obywatelskie we współczesnych Włoszech*, przy współpr. R. Leonardi, R.Y. Nanetti, tłum. [z ang.] J. Szacki, postł. A. Rycharc, Znak-Fundacja im. Stefana Batorego, Kraków-Warszawa 1995.
- Reykowski J., *Teoria motywacji a zarządzanie*, PWE, Warszawa 1975.
- Soroka P., *Strategia bezpieczeństwa zewnętrznego Polski. Proces formułowania*, „Adam”, Warszawa 2006.
- Społeczeństwo obywatelskie 1998–2004*, oprac. B. Wciórka, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2004.
- Świerszcz K., *Bezpieczeństwo państwa w czasach współczesnych w ujęciu podmiotowo-aksjologicznych wyzwań*, „Przegląd Nauk o Obronność” 2016, nr 1–2, DOI: 10.5604/01.3001.0012.9695.
- Szmyd J., *Poczucie bezpieczeństwa jako wartość społeczna, etyczna i egzystencjalna. Rozważania podstawowe*, „Państwo i Społeczeństwo” 2014, nr 2.
- Szreter S., Woolcoc M., *Heath by Association? Social Capital, Social Theory, and the Political Economy of Public Health*, „International Journal of Epidemiology” 2004, vol. 33, no. 4, DOI: 10.1093/ije/dyh013.
- Sztompka P., *Socjologia: analiza społeczeństwa*, Znak, Kraków 2006.
- Sztompka P., *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Znak, Kraków 2007.
- Uslaner E.M., *The moral foundations of trust*, Cambridge University Press, Cambridge 2002.
- Węgrzecki A., *Ontologiczne i aksjologiczne aspekty bezpieczeństwa*, [w:] *Bezpieczeństwo jako wartość*, oprac. I. Pabisz-Zarębska, J. Szewczyk, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron”, Kraków 2010.
- World Health Organization, *Coronavirus disease (COVID-19) pandemic*, <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019> [dostęp: 15.03.2020].
- Zaufanie społeczne w latach 2002–2008*, oprac. B. Wciórka, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2008.
- Zaufanie społeczne*, oprac. M. Omyła-Rudzka, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2016.
- Zaufanie społeczne*, oprac. R. Boguszewski, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2010.
- Zaufanie w sferze prywatnej i publicznej a społeczeństwo obywatelskie*, oprac. B. Wciórka, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2006.

Poczucie bezpieczeństwa i zaufania społecznego w obliczu pandemii

Streszczenie

W artykule podjęto próbę wstępnej diagnozy stanu poczucia bezpieczeństwa i poziomu zaufania badanych dorosłych mieszkańców Koszalina w sytuacji pandemii wywołanej przez koronawirusa SARS-CoV-2. Celem badania było poszukiwanie odpowiedzi na pytania o wiarygodne źródła wiedzy na temat zagrożenia, o respektowanie (bądź nie) dotkliwych społecznie obostrzeń, mające wskazywać na zaufanie/nieufność wobec organów państwa informujących/wydających/kontrolujących zalecenia, a także o zaufanie w sferze prywatnej, budującej poczucie bezpieczeństwa osobistego. Badanie przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego na celowo dobranej grupie osób (studenci Politechniki Koszalińskiej oraz osoby dorosłe z wykształceniem wyższym), za pomocą ankiety kolportowanej online. Znalazły się tu podstawowe informacje dotyczące pojęć: zaufanie społeczne i bezpieczeństwo. Zrelacjonowano także wyniki przeprowadzonego badania.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, zaufanie, koronawirus, socjalizacja

A Sense of Security and Social Trust in the Face of a Pandemic

Abstract

The subject of the presented article is an attempt to initially diagnose the sense of security and the level of trust of the respondents, adult residents of Koszalin in the situation of the pandemic caused by the SARS-CoV-2 coronavirus. The aim of the study was to search for answers to questions about reliable sources of knowledge about the threat, about respecting (or not) socially severe restrictions, which are supposed to indicate trust / distrust towards state authorities informing / issuing / controlling recommendations, as well as about trust in the private sphere building a sense of personal security. The study was carried out using the method of a diagnostic survey on a purposively selected group of people (namely students of the Koszalin University of Technology and adults with higher education), by means of an online questionnaire. It contains basic information on the concepts of social trust and security. The results of the study were also reported.

Key words: security, trust, coronavirus, socialization

Sicherheits- und Vertrauensgefühl der Gesellschaft angesichts einer Pandemie

Zusammenfassung

Der Artikel stellte ein Versuch dar, eine vorläufige Diagnose des Sicherheitszustandes und des Vertrauensniveaus der erwachsenen Bürger von Koszalin, in der durch das Coronavirus SARS-CoV-2 verursachten Pandemiesituation zu schaffen. Das Ziel der Untersuchung waren Suche nach den Antworten auf die Fragen nach glaubenswürdigen Wissensquellen hinsichtlich der Bedrohung, nach der Beachtung/oder Nichtbeachtung der tiefgreifenden verschärften Maßnahmen, die auf das Vertrauen/kein Vertrauen zu den Staatsorganen, die über Empfehlungen informieren/sie verhängen/kontrollieren, hindeuten sollen und auch nach dem Vertrauen in der Privatsphäre, das zum persönlichen Sicherheitsgefühl beiträgt. Diese Untersuchung wurde an einer bewusst ausgewählten Gruppe von Personen (Studierende an der Technischen Hochschule in Koszalin und Erwachsene mit Hochschulbildung) mit der diagnostischen Methode in einer Online-Umfrage durchgeführt. Hier wurden die Hauptinformationen in Bezug auf folgende Begriffe

angezeigt: das Sozialvertrauen und die Sicherheit. Es war auch über die Ergebnisse der durchgeführten Untersuchung berichtet.

Schlüsselwörter: Sicherheit, Vertrauen, Coronavirus, Sozialisierung

Чувство безопасности и общественного доверия перед лицом пандемии

Резюме

В статье предпринята попытка предварительного диагноза уровня чувства безопасности и доверия респондентов, взрослых жителей г. Кошалина в ситуации пандемии, вызванной коронавирусом SARS-CoV-2. Целью исследования был поиск ответов на вопросы о надёжных источниках информации об угрозе, соблюдении/ несоблюдении жёстких социальных ограничений, которые должны указывать на доверие / недоверие к государственным органам, информирующим / выдающим / контролирующим рекомендации, а также о доверии в частной сфере, которое создаёт чувство личной безопасности. Исследование проведено методом диагностического опроса на специально отобранной группе людей (студенты Технологического университета г. Кошалина и взрослые с высшим образованием), с использованием онлайн-анкеты. В статье помещена основная информация, касающаяся понятий: общественное доверие и безопасность. Приведены также результаты исследования.

Ключевые слова: безопасность, доверие, коронавирус, социализация

